

УДК 378.014.25:303.424]:001.4(045

ОЛЕНА КАПУСТИНА, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу "Харківська гуманітарно-педагогічна академія" Харківської обласної ради, Україна
ORCID iD 0000-0001-8859-7435

СИСТЕМА ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

OLENA KAPUSTINA, lecturer at the Department of Informatics Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council, Ukraine

THE SYSTEM OF EDUCATION OF SOCIAL VALUES IN FUTURE TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATION

У статті розглянуто освітні вимоги до особистості педагога дошкільної освіти відповідно до сучасних нормативних документів галузі дошкільної освіти. Встановлено, що для фахівця нової формації необхідно мати високий рівень вихованості цінностей, соціальних зокрема. Зроблено висновок щодо доцільності використання моделі системи виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти. Розглянуто теоретичні аспекти моделювання, а саме сутність поняття "алгоритм". Представлено термін "система". Проаналізовано існуючі моделі щодо покращення освітнього процесу, а також підвищення рівня вихованості здобувачів освіти. Презентовано власну модель системи виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти.

Ключові слова: моделювання, система, майбутні педагоги дошкільної освіти, соціальні цінності.

Summary. The article considers the educational requirements for the personality of a preschool teacher in accordance with modern regulations in the field of preschool

education. It is established that for specialists of the new formation it is necessary to have a high level of education of values, social features. It is concluded that the use of models of systems of education of social values in future teachers of preschool education. Theoretical aspects of modeling, in particular the essence of the concept, algorithm are considered. The concept of "system" is presented. The existing models for improving the educational process are analyzed, as well as the level of efficiency of students is increased. The own model of the system of education of social values at future teachers of preschool education is presented.

Key words: modeling, system, future preschool teachers, social values.

Meta: обґрунтувати моделі системи виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Реформи, що здійснюються в Україні, зумовлюють кардинальні перетворення в системі освіти.

А. Харківська наголошує: "Раніше замовниками освітніх послуг у нашій країні були держава та суспільство. Зміна соціально-еко-

номічних відносин привела до трансформації держави та суспільства і, як наслідок, до формування нового списку замовників. На сьогодні замовниками є особа, держава та суспільство. Відповідно до зміни списку замовників змінюються й глобальні цілі освіти, а отже, це приводить до нового формулювання етапних цілей" (Харківська, 2014, с. 34). У свою чергу, у галузі дошкільної освіти відбуваються значні нововведення. Так, цього року прийнятий новий Базовий компонент дошкільної освіти (*Державний стандарт дошкільної освіти*), що визначає сучасні вимоги до розвитку особистості дитини та педагога (*Базовий компонент...*, 2021, с. 33).

З огляду на зазначене вище виникає потреба в підготовці фахівця нової формації, який повинен володіти не тільки необхідними знаннями, уміннями і навичками, а також бути гуманістично спрямованою особистістю, керуватись цінностями в освітній діяльності. Для вирішення завдання пропонуємо розробити модель системи виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання особистості майбутнього педагога закладу дошк-

ільної освіти розглянуто у працях Р. Куліш, Л. Лохвицької, А. Чаговець, Х. Шапаренко, І. Ковальчук та інших. Метод моделювання поданий у роботах О. Васілець, А. Кравчені, І. Кульчицького, А. Лопатьєвого, А. Харківської, М. Сасенко та інших.

У результаті проведеного дослідження встановлено необхідність у вивченні особливостей моделі системи виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні є нагальна потреба в підготовці фахівців, котрі мають високий рівень вихованості цінностей, зокрема соціальних. З цією метою доцільно розробити відповідну модель.

У науково-педагогічній літературі проблема моделювання є достатньо дослідженою. За визначення І. Кульчицького (*Кульчицький, 2015, с. 283*), моделювання є одним з основних методів наукового пізнання. Ученим визначено головні ознаки моделі: річ; система; має конкретне призначення; є спрощеним варіантом; засіб отримання нової інформації; наявність переваг над зразком, що досліджується; вона створена людиною. І. Дудник під системою розглядає цілісну сукупність взаємозв'язаних частин (*Дудник, 2009, с. 7*), а І. Осадчим (*Осадчий, 2016, с. 64*) запропоновано алгоритм педагогічного моделювання.

А. Харківською (*Харківська, 2013, с. 4*), зроблено висновок, що модель управління інноваційним розвитком закладу вищої педагогічної освіти має реалізовувати визначені цілі, які повинні відповідати таким вимогам: прагматичність, орієнтація на високий результат, а також наукова обґрунтованість, інноваційність, погодженість, досяжність.

А. Кравченя (*Кравченя, 2017, с. 142*), вивчаючи проблему управління якістю професійної підготовки майбутніх учителів інформатики, наголошує на потребі побудови відповідної сучасної моделі системи. Разом з тим

моделювання широко використовується для підвищення рівня вихованості здобувачів освіти.

Здійснивши огляд науково-педагогічної літератури стосовно моделювання, пропонуємо власну модель системи виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти. В її основі закладені аксіологічний, культурологічний, системний, компетентнісний і діяльнісний підходи. Дана модель ґрунтується на певних принципах виховної роботи, а саме національної спрямованості, єдності теорії і практики, природовідповідності, культуровідповідності, гуманізму, цілісності, діалогічності.

Метою моделі системи виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти є виховання соціальних цінностей упродовж усього періоду навчання. До завдань моделі відносимо: формування мотивації у майбутніх педагогів до виховання власних соціальних цінностей; набуття здобувачами освіти знань щодо соціальних цінностей, усвідомлення їх значення майбутніми вихователями; наявність високого рівня вихованості соціальних цінностей; розвиток умінь здійснювати самовиховання.

Модель реалізується поетапно разом з виконанням таких функцій: соціалізаційно-інформаційна, мотиваційно-ціннісна, розвивальна, результативно-оцінювальна. Проаналізуємо кожну з них.

Соціалізаційно-інформаційна функція визначена нами головною у вихованні соціальних цінностей у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, оскільки виконує як соціалізаційну, так і інформаційну роль, тобто надає інформацію здобувачам освіти про форми, методи, засоби самовиховання. Метою інформаційно-ціннісної функції є формування мотиваційної сфери майбутніх педагогів дошкільної освіти щодо необхідності виховання соціальних цінностей. Розвивальна функція спрямована на розвиток когні-

тивних здібностей майбутніх вихователів. Значення результативно-оцінювальної функції полягає у з'ясуванні рівня вихованості соціальних цінностей, а також оцінки отриманих результатів.

Також модель передбачає форми і методи, зокрема, роботу в малих групах, воркшоп, кейс-метод, метод панельної, пленарної дискусії, "килим ідей", 6х6х6, "летючі плакати". З-поміж них спробуємо виділити воркшоп, що є інтерактивним заходом, який сприяє вирішенню виховних завдань і забезпечує набуття знань про соціальні цінності за порівняно короткий проміжок часу, для якого характерні висока інтенсивність взаємодії у групі; "килим ідей" - метод колективного вирішення проблем, що дозволяє перейти від загального аналізу причин необхідності виховання соціальних цінностей до індивідуальних дій кожного учасника; 6х6х6 - метод, що залучає до роботи всіх учасників, кожний майбутній педагог навчається самостійно та навчає інших; "летючі плакати" - забезпечує вирішення проблемних завдань щодо засвоєння здобувачами освіти соціальних цінностей у процесі колективної роботи.

Реалізація розглянутих нами методів і форм відбувається під час освітнього процесу, зокрема, у ході вивчення навчальних дисциплін "Педагогіка", "Дошкільна педагогіка", "Історія педагогіки та суспільного дошкільного виховання". Таким чином, у здобувачів вищої освіти відбувається формування стійкої системи цінностей, у т. ч. і соціальних, оскільки вони розкривають теоретико-методологічні засади виховання особистості.

Важливим компонентом моделі вважаємо педагогічну практику, оскільки вона сприяє закріпленню отриманих знань, продовжує виховання соціальних цінностей майбутніх педагогів дошкільної освіти, веде до самовдосконалення. Підсумки реалізації моделі системи виховання відображено у відповідних компетенціях спец-

іальності 012 Дошкільна освіта: ЗК-1, здатність розуміти значення культури як форми людського існування; ЗК-3 – здатність вибудувати соціальну взаємодію за принципами толерантності, безоціночності іншої особистості; вирішувати конфліктні ситуації і надавати підтримку в нових, проблемних і кризових ситуаціях; ЗК-5 – здатність до ефективної комунікації; ЗК-8 – здатність до самоорганізації та мотивації подальшої професійної діяльності; ЗК-9 – здатність до толерантності, виявляти готовність працювати із суб'єктами освітнього процесу в полікультурному, поліетнічному, мультимовному середовищі; ЗК-10 – здатність діяти на основі етичних настанов і міркувань; ФК-9 – здатність конструктивно співпрацювати з родинами та громадськістю (*Освітньо-професійна програма...*, 2019, с. 5, 6).

Задля з'ясування рівня вихованості соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти використовуються такі критерії: мотиваційно-орієнтовний, професійно-когнітивний, рефлексивно-ціннісний.

Діагностичним інструментарієм у визначенні рівня вихованості за розглянутими вище критеріями виступає кваліметрична модель. Для досягнення позитивного результату нами були запропоновані відповідні педагогічні умови.

Н. Жукович-Дородних (*Жукович-Дородних, 2009, с. 82–83*), досліджуючи проблему педагогічних умов формування професійних умінь здобувачів освіти економічних спеціальностей закладів вищої освіти І-ІІ рівнів акредитації, встановив, що реалізація педагогічних умов передбачає: організаційно-педагогічний і психолого-педагогічний супровід професійної підготовки майбутніх економістів; покращення практичного навчання; з'ясування форм і методів щодо формування професійних умінь здобувачів освіти економічних спеціальностей під час фахової підготовки. Ученою

запропоновано такі педагогічні умови: специфічна організація педагогічного процесу, покликана сформувати професійні вміння майбутнього фахівця в галузі економіки; поетапне формування професійних умінь; використання форм і методів практичного навчання; виокремлення головних професійних вимог; практичне навчання; застосування імітаційних форм у поєднанні з інформаційними технологіями.

Розглянувши педагогічні умови, запропоновані сучасними дослідниками, визначимо власні педагогічні умови як складові моделі системи виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти: гуманізація освітнього процесу та впровадження спецкурсу "Виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти". Гуманізація є важливим напрямом освіти сьогодні, що пояснюється необхідністю її упровадження. Значущість спецкурсу обумовлюється потребою у формуванні системи знань щодо соціальних цінностей та умінь керуватись ними. Результатом застосування моделі системи виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти є позитивна динаміка їх використання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, розроблена модель системи виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти передбачає організацію запропонованих умов: гуманізація освітнього процесу та впровадження спецкурсу "Виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти", а також включає такі складові, як мета, завдання, функції, принципи, підходи, етапи, педагогічна практика, змістовий ресурс (процес навчання і виховання), форми і методи роботи, результат реалізації за ОП, критерії, інструментарій для вимірювання.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у перевірці ефективності моделі системи вихова-

ності майбутніх педагогів дошкільної освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Базовий компонент дошкільної освіти. Взято з <https://mon.gov.ua/ua/news/novij-bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-zabezpechit-pidvishennya-yiyi-yakosti-ta-vidpovidnist-mizhnarodnim-standartam-sergij-shkarlet> (дата звернення: 26.01.2021).

Гордійчук, О. Є. (2008). Моральне виховання молодших школярів засобами етнопедагогіки. [Автореф. дис. канд. пед. наук], Тернопіль.

Дудник, І. М. (2009). Вступ до загальної теорії систем. Київ: Кондор.

Жукович-Дородних, Н. М. (2009). Педагогічні умови формування професійних умінь студентів економічних спеціальностей ВНЗ І-ІІ р. а. Вісник НТУУ "КПІ", 3, 80–85.

Костик, Є. В. (2011). Виховання духовно-моральних цінностей у студентів педагогічних університетів. [Автореф. дис. канд. пед. наук], Луганськ.

Кравченя, А. О. (2017). Управління якістю професійної підготовки майбутніх учителів інформатики. [Дис. канд. пед. НАУК]. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Старобільськ.

Кульчицький, І. М. (2015). Концептуалізація понять "модель" та "моделювання" у наукових дослідженнях. Вісник Національного університету "Львівська політехніка", 829. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPICM_2015_829_21 (дата звернення: 26.01.2021).

Осадчий, І. Г. (2016). Педагогічне моделювання: що важливо знати педагогу? Народна освіта, 1. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2016_1_10 (дата звернення: 26.01.2021).

"Дошкільна освіта" для підготовки бакалавра. Освітньо-професійна програма (2019). Харків: Комунальний заклад "Харківська

гуманітарно-педагогічна академія".

Пономарьова, Г. Ф. (2016). Система виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах. [Дис. д-ра пед. наук]. Східноукраїнський національний інститут імені Володимира Даля, Сєвєродонецьк.

Харківська, А. А. (2013). Моделювання управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ. Теорія та методика управління освітою, 10. Взято з доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmuo_2013_10_47 (дата звернення: 26.01.2021).

Харківська, А. А. (2014). Системний підхід та інновації в сучасній педагогічній науці. Міжнародний науковий вісник, 8 (27), С. 31–35.

REFERENCE

- Bazovyi komponent doshkilnoi osvity. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/news/novij-bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-zabezpechit-pidvishennya-yiyi-yakosti-ta-vidpovidnist-mizhnarodnim-standartam-sergijshkarlet> (data zvernennia: 26.01.2021).
- Hordiichuk, O. Ye. (2008). Moralne vykhovannia molodshykh shkoliariv zasobamy etnopedahohiky. [Avtoref. dys. kand. ped. nauk]. Ternopil.
- Dudnyk, I. M. (2009). Vstup do zahalnoi teorii system. Kyiv: Kondor.
- Zhukovych-Dorodnykh, N. M. (2009). Pedahohichni umovy formuvannia profesiinykh umin studentiv ekonomichnykh spetsialnosti VNZ I-II r. a. Visnyk NTUU "KPI", 3, 80–85.
- Kostyk, Ye. V. (2011). Vykhovannia dukhovno-moralnykh tsinnosti u studentiv pedahohichnykh universytetiv. [Avtoref. dys. kand. ped. nauk], Luhansk.
- Kravchenia, A. O. (2017). Upravlinnia yakistiu profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv informatyky. [Dys. kand. ped. nauk]. Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. Starobilsk.
- Kulchytskyi, I. M. (2015). Kontseptualizatsiia poniat "model" ta "modeliuvannia" u naukovykh doslidzhenniakh. Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika", 829. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPICM_2015_829_21 (data zvernennia: 26.01.2021).
- Osadchyi, I. H. (2016). Pedahohichne modeliuvannia: shcho vazhlyvo znaty pedahohu? Narodna osvita. 1. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2016_1_10 (data zvernennia: 26.01.2021).
- "Doshkilna osvita" dlia pidhotovky bakalavra. Osvitno-profesiina prohrama (2019). Kharkiv: Komunalnyi zaklad "Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia".
- Ponomarova, H. F. (2016). Systema vykhovnoi roboty u vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh. [Dys. ... dra ped. nauk]. Skhidnoukrainskyj natsionalnyj instytut imeni Volodymyra Dalia, Sievierodonetsk.
- Kharkivska, A. A. (2013). Modeliuvannia upravlinnia innovatsiynym rozvytkom pedahohichnoho VNZ. Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu, 10. Retrieved from dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmuo_2013_10_47 (data zvernennia: 26.01.2021).
13. Kharkivska, A. A. (2014). Systemnyi pidkhid ta innovatsii v suchasni pedahohichni nauki. Mizhnarodnyi naukovyi visnyk, 8 (27), S. 31–35.

Стаття надійшла 21.12.2020 р.